

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айнӣ профессор
Н.У. Гаффорӣ

« 5 » соли 2022

ХУЛОСАИ ШУРОИ ОЛИМОНИ ФАКУЛТЕТИ БИОЛОГИЯИ ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ОМӢЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ

Рисолаи илмии Сафармади Мирзоалӣ дар мавзӯи «Аломатҳои биоморфологии топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) дар шароити водиҳои Кӯлобу Ҳисор» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01- Ботаника дар кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба анҷом расонида шудааст.

Роҳбари илмӣ: доктори илмҳои кишоварзӣ, профессор, мудири озмоишгоҳи генетика ва селекцияи растаниҳои Институди ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Партоев Қурбоналӣ мебошад.

Мавзӯи диссертатсия дар ҷаласаи шӯрои олимони Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ аз 27. 01. 2017, қарори №8/6,1 тасдиқ шудааст.

Муҳтавои асосии диссертатсия дар як монография ва 9 мақолаи муаллиф дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти ҶТ ва ФР инъикос ёфтааст.

Рисолаи илмии Сафармади Мирзоалӣ дар мавзӯи «Аломатҳои биоморфологии топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) дар шароити водиҳои Кӯлобу Ҳисор» дар ҷаласаи кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ аз 8.04.2022, суратҷаласаи ғайринавбатии №9 баррасӣ ва ба ҳимоя тавсия шудааст.

Сафармади Мирзоалӣ баъди хатми зинаи магистратура соли 2017 ба шӯбаи докторантураи назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба ҳайси унвонҷӯ пазируфта шуда, ҳоло ҳамчун муаллими калони кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ фаъолият дорад.

Аз муҳокимаи рисола чунин натиҷагирӣ шуд:

муҳимияти мавзӯ, пеш аз ҳама, ба он асос меёбад, ки парвариши топинамбур аз нуқтаи назари иқтисодӣ низ хеле ғоидаовар аст. Бояд қайд намуд, ки тозагии ҳавои атмосфера ва муҳити зист, ҳоло яке аз масъалаҳои мубрами рӯз дар сатҳи умумичаҳонӣ қарор дорад. Дар ин раванд тавассути васеъ намудани майдони кишти топинамбур то андозае аз ихроҷи газҳои гулҳанӣ, аз қабилҳои CO₂ ва ғайраҳо хело кам намудан мумкин аст.

Чунин сифатҳои ғоиданоки топинамбурро ба инобат гирифта, унвонҷӯй Сафармади Мирзоалӣ омӯзиши намунаҳои топинамбурро дар минтақаҳои гуногуни агроэкологии Тоҷикистон (Кӯлобу Ҳисор) гузаронидаст. Дар шароити водихои Кӯлобу (Восеъ) Ҳисор (Душанбе) бори нахуст хусусиятҳои биоморфологӣ ва фарқияти нишонаҳои намунаҳои гуногуни топинамбур омӯхта шудааст. Корҳои илмии гузаронидашуда собит намудаанд, ки аз парвариши намунаҳои гуногуни топинамбур дар водихои Кӯлобу Ҳисор даромади зиёди иқтисодӣ ба даст овардан мумкин аст.

Топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.), растании бисёрсолаи лӯндадеҳ ба шумор рафта, ба оилаи мураккабгулони сабадгул мансубият дорад. Пояш сершоҳу барг буда, рангаш сабз ё ин ки каме бунафштоб мебошад. Баландии пояш ба 2-4 метр мерасад. Доир ба аҳамияти энергетикӣ, озӯқаворӣ ва иқтисодии растании топинамбур ҳоло дар аксари мамлакатҳои ҷаҳон диққати хоса дода мешавад. Чунки ин растанӣ меҳнати камро талаб намуда, ҳосили бештаро ба бор меорад. Ҳамаи узвҳои топинамбур барои инсон ва ҳайвонот қобили истифода мебошанд. Ин растании ғоиданок ҳоло дар дунё дар майдони бештар аз 2,5 млн. га кишт гашта, ҳосили умумии лӯндаҳои он бештар аз 70 млн. тоннаро ташкил медиҳад.

Дар таркиби лӯндаҳои топинамбур миқдори зиёди моддаҳои ғоидаовари химиявӣ мавҷуданд. Лӯндаҳои топинамбур аз 20 то 30% моддаҳои хушк доранд, ки дар онҳо аз 15,3 то 22,7% карбогидратҳо, инчунин моддаҳои ҳалшаванда 75-80%-ро ташкил медиҳанд. Дар як сентнер лӯндаи топинамбур аз 25 то 30 воҳиди ҳӯрокӣ ва 1,5 кг протеини ҳазмшаванда мавҷуд аст. Дар лӯндаҳои топинамбур миқдори зиёди чунин элементҳо, ки барои саломатии одам хело заруранд, аз қабili кремний, оҳан, калий, натрий, магний, рӯҳ, кремний, алюминий, витаминҳо ва кислотаҳо мавҷуд мебошанд.

Рисолаи илмӣ дар доираи нақшаи илмии кафедраи ботаника таҳия гардида, натиҷаҳои таҳқиқот дар маҷаллаҳои, ки ҚОА-и назди Президенти ҚТ ва ҚОА ФР таъйид намудаанд, интишор гардидаанд.

Мақсад ва вазифаҳои таълиф. Омӯзиши сохти анатомии узвҳои нашвӣ ва тағйиёбии нишонаҳои морфологии топинамбур дар шароити водихои Кӯлобу Ҳисор. ба ҳисоб меравад.

Барои ба мақсади гузошташуда расидан унвонҷӯ чунин вазифаҳоро ҳал намудааст:

1. Муайян намудани сохти анатомии узвҳои нашвӣ ва хусусиятҳои нашъунамои намунаҳои топинамбур дар шароитҳои гуногуни парвариш;
2. Тавсифи аломатҳои морфологии намунаҳои топинамбур дар шароитҳои гуногуни омӯзиш;
3. Муайян намудани маҳсулнокии биологии намунаҳои топинамбур дар шароитҳои гуногуни нашъунамои онҳо;
4. Аҳамияти иқтисодии парвариши намунаҳои топинамбур дар минтақаҳои гуногуни агроэкологӣ.

Маълумотҳои ин рисола аз минтакаи Кӯлоб (ноҳияи Восеъ) ва водии Ҳисор чамъоварӣ намуда шудаанд. Маълумотҳо оиди пигментҳои фотосинтетикӣ барги намунаҳои топинамбур дар Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон муайян карда шудааст. Тадқиқот оиди муайян намудани сохти анатомии баъзе намунаҳои топинамбур дар кафедраи физиологияи ДМТ гузаронида шудааст.

Навгони илми таҳқиқот. Бори аввал тағйирёбии аломатҳои анатомӣ ва морфологияи намунаҳои топинамбур дар шароити водии Кӯлоб ва Ҳисор омӯхта шудааст. Мувофиқи таҳқиқотҳои муаллиф муайян гардид, ки сохти анатомии барги намунаҳои Ваҳдат, Сарват ва Интерес хучайраҳояшон аз ҷиҳати андоза ва эпидермаи баргҳои намунаҳои гуногуни топинамбур аз ҳамдигар фарқ менамоянд.

Ҳангоми мушоҳида муайян гардид, ки эпидермаи болоӣ аз як қабат хучайраи девораш ғафс иборат буда, баландии он ба 22.6 ± 4.10 мкм, паҳноияш бошад, ба 28.0 ± 1.49 мкм ва эпидермаи поёнӣ бошад, аз як қабат хучайраи девор ғафс иборат буда, баланди он ба 20.2 ± 1.55 мкм ва паҳноӣ ба 25.6 ± 3.18 мкм мерасад.

Хусусиятҳои ташаккулёбии аломатҳои морфологӣ ва массаи биологияи намунаҳои гуногуни топинамбур дар баландҳои 460 ва 840 м аз сатҳи баҳр ва миқдори пигментҳои фотосинтетикӣ (хлорофиллҳои "а", "б" ва каротиноидҳо) дар баргҳои намунаҳои топинамбур дар шароити водии Кӯлоб омӯхта шуд.

Аҳамияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқот. Муқаррароти назариявии рисолаи илмӣ биоморфологияи назариявиро пурра мегардонад. Нақшаҳои илмии рисола метавонад дар қорҳои илмӣ дар бахшҳои ботаника ва физиологияи растаниҳо истифода гарданд.

Қорҳои илмии гузаронидашуда собит намудаанд, ки аз парвариши намунаҳои топинамбур дар шароити минтақаҳои Кӯлобу Ҳисор даромади иқтисодӣ ба даст овардан мумкин аст. Хулосаҳо ва натиҷаҳои диссертатсия метавонанд дар раванди қорҳои илмӣ ва таълими дарсҳои курсҳои махсуси факултетҳои биологияи донишқадаву донишгоҳҳо ва муассисаҳои олии касбии соҳаи биология ва дорусозӣ истифода шаванд.

Бобҳои диссертатсия мутобиқи мақсаду вазифаҳои гузошташуда тарҳрезӣ шуда, баррасию таҳқиқ дар сатҳи баланди илмӣ қарор доранд. Хулосаҳои диссертант илмӣ буда, ба талаботи навиштани рисолаҳои илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ мебошанд. Диссертатсияи мазкур, бешубҳа, қори илмии мукамал ва ба анҷомрасида буда, аз рӯйи мақсад ва муҳтаво ба ихтисоси 03.02.01- ботаника мувофиқ аст.

Хулоса, шӯрои олимони факултети биологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ рисолаи Сафармади Мирзоалӣ қори илмӣ-таҳқиқии муҳим ва арзишманд меҳисобад. Диссертатсия ва автореферати Сафармади Мирзоалӣ дар мавзӯи «Аломатҳои биоморфологияи топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) дар

шароити водихои Кӯлобу Ҳисор» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01- Ботаника ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, тахти № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқат дошта, шӯрои олимони дар асоси тақризи мусбат ва баромади муқарризони ҳолис-доктори илмҳои биология Боборачабов Бобоҳон ва номзади илмҳои биология, дотсент Акрамов Убайд онро барои химоя ва дарёфти дараҷаи илмии номзади илми биология ба Шӯрои диссертатсионии 6D.КOA-038-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон пешниҳод менамояд.

Хулоса дар ҷаласаи васеи шӯрои олимони факултети биологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни қабул гардид.

Иштирок доштанд: 18 нафар:

Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» -18 нафар, «зид»-нест, «бетараф»-нест.
Қарори № 10 аз 30.04.2022.

Раиси шӯрои олимони: номзади илмҳои биология, дотсент
муқарризони ҳолис:

доктори илмҳои биологияи кафедраи ботаникаи ДДОТ ба номи С. Айни

Бобозода И.А.

Боборачабов Б.

номзади илмҳои биология, дотсенти кафедраи ботаника ва экологияи кишоварзии ДАТ ба номи Ш. Шохтемур

Котиби илмии шӯро: ассистент

Акрамов У.

Чумъабой З.

Имзоҳои Бобозода И.А., Боборачабов Б. ва Чумъабой З.-ро тасдиқ менамоям.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДДОТ ба номи С. Айни

734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 121

Тел: +992 (37) 224 13 83

E-mail: info@tgpu.tj; davlatxon-1986@mail.ru

« ___ » майи соли 2022.

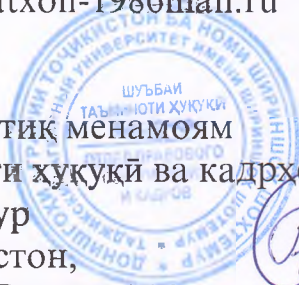
Назаров Д.

Имзои Акрамов У.-ро тасдиқ менамоям сардори шуъбаи таъминоти ҳуқуқӣ ва кадрҳои

ДАТ ба номи Ш. Шохтемур 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 146

тел./fax:(992-372) 24 72-07

E-mail: rectortau31@mail.ru

Раҷабова Н. А.